

ПЕРСОНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ

Тези представляють аналіз персональних санкцій як ключового елемента глобальної системи безпеки та прав людини, що використовується міжнародними організаціями та окремими державами для впливу на осіб, які порушують міжнародне право. Вони охоплюють заморожування активів, обмеження фінансових операцій та заборону на поїздки. Санкції активно застосовуються для стримування агресії, боротьби з тероризмом, незаконним розповсюдженням зброї та порушеннями прав людини. Попри труднощі у їхньому запровадженні та можливі негативні економічні наслідки, вони залишаються важливим інструментом міжнародного правового впливу, що застосовується, зокрема, у відповідь на військову агресію Росії проти України.

Ключові слова: санкції, персональні (індивідуальні) санкції, замороження активів, стримування агресії

Персональні санкції є важливою підкатегорією економічних санкцій та невід'ємною частиною глобального режиму безпеки та прав людини, який формував міжнародну та національну політику з кінця холодної війни. Організація Об'єднаних Націй, Сполучені Штати та Європейський Союз, як основні країни, що накладають глобальні санкції, формують міжнародну тенденцію індивідуалізації відповідальності, вносять до чорного списку осіб, щоб притягнути їх до відповідальності за розповсюдження зброї масового знищення, розпалювання збройних конфліктів, торгівлю наркотиками або порушення прав людини.

Щоб змусити їх змінити свою поведінку або притягнути до відповідальності за дії, що порушують міжнародні закони чи норми, уряди та організації можуть запроваджувати санкції проти окремих осіб.

Економічні санкції обмежують фінансову діяльність фізичних осіб, наприклад, заморожують або арештовують їхні активи, обмежують їхні фінансові операції та запроваджують повсюдну заборону, яка забороняє громадянам або компаніям вести торгівлю з особою, на яку поширюються санкції.

Обмеження на подорожі перешкоджають окремим особам виїжджати за межі своєї країни, включаючи відмову у видачі в'їзних віз або анулювання існуючих віз та обмеження поїздок у межах власної країни з метою обмеження їхньої мобільності.

Заморожування активів, включаючи заморожування їхніх банківських рахунків, нерухомості та інших фінансових активів, щоб особа, на яку поширюється дія закону, не мала доступу до фінансових ресурсів.

Такі види санкцій можуть бути надзвичайно ефективними, оскільки вони обмежують можливості осіб здійснювати діяльність, що порушує міжнародне право.

Рада Безпеки ООН має повноваження запроваджувати санкції відповідно до Розділу VII Статуту ООН з метою боротьби із загрозами міжнародному миру та безпеці, включаючи тероризм, розповсюдження зброї та порушення прав людини [3].

Національні уряди також мають повноваження запроваджувати санкції проти осіб у межах своїх кордонів, включаючи заморожування активів та обмеження на поїздки, серед інших заходів. Національні уряди можуть діяти самостійно або у координації з іншими країнами чи міжнародними організаціями, такими як ООН, для запровадження цих санкцій.

Міжнародні організації, такі як Європейський Союз (ЄС) та Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), також можуть запроваджувати санкції проти окремих осіб для вирішення питань безпеки, прав людини чи інших проблем у певному регіоні.

Санкції проти окремих осіб мають на меті мати прямий вплив на цільову особу шляхом обмеження фінансових та політичних ресурсів, але ефективність санкцій може відрізнятися залежно від конкретних обставин особи. У деяких випадках санкції спричиняють значні фінансові труднощі для окремих осіб. Вони також можуть вплинути на економіку країни, проти якої використовуються санкції, призводячи до інфляції, безробіття та інших економічних труднощів для населення загалом. Дехто вважає, що санкції проти окремих осіб негативно впливають на права людини цільової організації, оскільки заморожування активів та обмеження поїздок можуть обмежити їхню здатність отримувати доступ до основних послуг та підтримки.

Вибір щодо запровадження індивідуальних санкцій є стратегічним та визначається складним поєднанням сприйняття загроз, внутрішнього та міжнародного тиску, а також відносин з об'єктом санкцій. Ті, хто запроваджує санкції, зважують потенційні вигоди від досягнення своїх цілей за допомогою індивідуальних санкцій з їхніми політичними/безпековими, соціальними та економічними витратами.

Санкції може бути важко запровадити, і вони можуть не мати бажаного впливу на особу, проти якої вони спрямовані, а також що санкції можуть бути запроваджені без достатніх доказів і їх важко скасувати, що може погіршити міжнародні відносини [2].

Особи, які є цільовими групами санкцій, часто намагаються уникнути їх, використовуючи альтернативні фінансові системи або приховуючи свої активи, що ускладнює їх виконання. Десятки осіб були застосовані до санкцій після вторгнення Росії в Україну, оскільки національні уряди та міжнародні організації намагаються чинити тиск на російський уряд. Санкції включають численні обмеження, зокрема щодо фінансових операцій, поїздок та використання активів.

Санкції проти найбільш одіозних рашистів накладались від самого початку російсько-української війни, починаючи з анексії Криму та захоплення українських міст у Донецькій та Луганській областях 2014 року.

Спочатку інтенсивність запровадження персональних санкцій була низькою — на рівні 200-800 санкцій від усіх юрисдикцій, що не дозволило санкційному тиску виконати свою профілактичну роль у запобіганні повномасштабному вторгненню.

Попри те, що впродовж 2021 року санкційна активність РНБО значно посилилась — до 2,5 тисяч осіб, це не знайшло відгуку у пропорційному збільшенні санкцій від міжнародних партнерів України, котрі ввели лиш 174 санкції в 2021 році.

З моменту початку неспровокованої повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України 24-го лютого 2022 року, Україна та міжнародні партнери запровадили низку санкцій проти РФ, зокрема і персональні санкції.

Так, Європейська Комісія створила робочу групу із заморожування та арешту активів з метою дослідження зв'язків між активами, що належать особам, які перебувають під санкціями ЄС, і злочинною діяльністю. Держави-члени відповідають за розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. Метою цієї робочої групи є посилення координації на оперативному рівні для забезпечення ефективного застосування санкцій ЄС у всіх державах-членах. Робоча група включає представників Комісії, контактних осіб із кожної держави-члена, Євроюсту та Європолу. Вона координує свою роботу з робочою групою «Російські еліти, посередники та олігархи» (РЕПО), створеною країнами Групи семи, Австралією та Європейським Союзом.

У березні 2025 року Європейський Союз ще на шість місяців продовжив персональні санкції проти Росії, які стосуються майже 2,4 тисячі людей і компаній та передбачають блокування активів і заборону на в'їзд, водночас з підсанкційних списків прибрали чотирьох осіб. За наполяганням Угорщини прибрали екскерівника одного з найбільших виробників мінеральних добрив «Єврохім» Володимира Рашевського, сестру російського олігарха Алішера Усманова Гульбахор Ісмаїлову, бізнесмена В'ячеслава Моше Кантора та міністра спорту РФ Михайла Дегтярьова [1].

Починаючи з фізичних осіб та фірм (тобто недержавних осіб/установ), станом на січень 2025 року, 1733 фізичні особи та 382 організації перебувають під санкціями Великої Британії згідно з російським режимом, і майже 2400 фізичних та юридичних осіб перебувають під санкціями ЄС. Широка група фізичних та юридичних осіб, на яких поширюються ці заходи, призвела до замороження мільярдів фунтів стерлінгів та доларів, включаючи значні активи в компаніях та нерухомості.

Як для окремих осіб, так і для фірм, схоже, немає жодних стимулів, над якими вони могли б працювати, щоб реалізувати свої активи або ефективно використовувати ці активи. Наразі люди, які стали мішенню (оскільки їх вважають близькими соратниками Путіна або беруть участь у критично важливих секторах економіки), не мають жодних ознак того, чи зможуть вони коли-небудь знову отримати доступ до своїх активів. Їм також не надали можливості «розморозити» активи, якщо вони не вживуть правових заходів.

Більшість юридичних спроб оскаржити санкційні режими були невдалими. Наразі санкційна політика не пропонує чітких стимулів для окремих осіб змінювати свою поведінку. Наприклад, Абрамович запропонував пожертвувати кошти від продажу футбольного клубу «Челсі» у 2022 році (оцінка яких становила 2,5 мільярда фунтів стерлінгів) жертвам війни як у Росії, так і в Україні. Але уряд Великої Британії відмовився дозволити використання цих коштів для таких широких цілей.

З 31 січня 2024 року в Україні почав функціонувати Державний реєстр санкцій (<https://drs.nsd.gov.ua/>) — інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує надання безоплатного публічного доступу до актуальної та достовірної інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано українські обмежувальні заходи. Станом на 28 квітня 2025 року санкції України застосовано до 10898 фізичних осіб. А вже 9 травня 2025 року до цього переліку додалися нові. Адже Президент В. Зеленський ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) про застосування санкцій щодо 74 компаній з РФ, Китаю, Ірану та Узбекистану, та запровадження персональних обмежень проти 58 фізичних осіб. Відповідний указ №301/2025 опубліковано на сайті Офісу президента.

Отже, персональні санкції є потужним механізмом міжнародного впливу, спрямованим на покарання окремих осіб та компаній, що порушують норми міжнародного права. Вони відіграють важливу роль у стримуванні агресії, захисті прав людини та підтримці міжнародної безпеки. Проте їхня ефективність залежить від узгодженості дій держав та міжнародних організацій, а також від заходів, спрямованих на запобігання ухиленню від санкцій. Важливим аспектом є також розробка механізмів оцінки впливу санкцій та пошук шляхів для їхнього ефективного застосування. Санкційний тиск на РФ та пов'язаних осіб продовжується, що свідчить про зростання міжнародної солідарності та прагнення до справедливості в

умовах сучасної геополітичної кризи. Втім, варто відзначити низьку ефективність та повільність дії таких санкцій, що призводить до появи дискусій про доцільність їхнього застосування.

References

1. YeS prodovzhyv personalni sanktsii proty Rosii, ale vykliuchyv z pidsanktsiinoho spysku chotyrok osib [EU extends personal sanctions against Russia, but removes four individuals from sanctions list]. (2025, March 14). *Zmina*. Retrieved from: <https://zmina.info/news/yes-prodovzhyv-personalni-sankcziyi-proty-rosiyi-ale-vyklyuchyv-z-pidsankcziynogo-spysku-chotyroh-osib/> [in Ukrainian].
2. Thorsten J Gorny (2023, February 21). How Do Sanctions On Individuals Work? *Sanctions.io*. Retrieved from: <https://www.sanctions.io/blog/how-do-sanctions-on-individuals-work> [in English].
3. von Soest C. (2019). Individual Sanctions: Toward a New Research Agenda. *CESifo Forum 4 / Volume 20*. Retrieved from: <https://www.ifo.de/DocDL/CESifo-Forum-2019-4-von%20soest-economic-sanctions-december.pdf> [in English].

DOI 10.34132/mspc2025.01.07.08

Iryna Habro

PERSONAL SANCTIONS AS A MECHANISM OF INTERNATIONAL INFLUENCE

The abstracts present an analysis of personal sanctions as a key element of the global security and human rights system, used by international organizations and individual states to influence individuals who violate international law. They include asset freezing, financial transaction restrictions, and travel bans. Sanctions are actively used to deter aggression, combat terrorism, illicit arms proliferation, and human rights violations. Despite the difficulties in their implementation and possible negative economic consequences, they remain an important instrument of international legal influence, used, in particular, in response to Russia's military aggression against Ukraine.

Keywords: sanctions, personal (individual) sanctions, asset freezing, deterrence of aggression

Відомості про автора / Information about the Author

Ірина Габро, канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: gabro@chmnu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8215-7615>

Iryna Habro, Ph.D. in Political Science, Associate Professor of the Department of International Relations and Foreign Policy, Faculty of Political Sciences, of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: gabro@chmnu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8215-7615>

© І. Габро
27.05.2025.

Стаття отримана редакцією

